

Az üzleti titok védelme jogi szabályozással és ajánlások a biztonsági menedzsment részére

„Egy szervezet biztonságában a legnagyobb kockázatot mindig az emberi erőforrás jelenti, mert a szürkeállományában hordozza az információt, és versenyhelyzetben van! A tapasztalatok szerint Magyarországon a vállalatvezetők jelentős része fel sem ismeri ezt a veszélyforrást.”

Mielőtt rátérnénk az üzleti titok fogalmának meghatározására és védelme jogi szabályozásának ismertetésére, a magyarországi gazdasági, üzleti hírszerzés és elhárítás helyével, szerepével összefüggésben érdemes megemlíteni, hogy a rendszerváltás előtt az ipari kémkedés elhárítása és a társadalmi tulajdon védelme – a szocialista tulajdonviszonyok következtében – kifejezetten állami feladat volt. Az ipari kémelhárítást a Belügyminisztérium III/II. Főcsoportfőnöksége és a megyei (budapesti) rendőr-főkapitányságok III/II. osztályai végezték (főként objektumi és vonalas szervezési elvek szerint). Az állami vállalatok bűnügyi fertőzöttségének ellenőrzését és a bűncselekmények visszaszorítását pedig a rendőr-

kapitányságok társadalmi tulajdonvédelmi – ún. t. t. – alosztályai látták el, amelyek operatív felderítést is folytathattak az elhárítási területükön (objektumi szervezési elv alapján).

A rendszerváltást követően, a magántulajdonon alapuló piacgazdaságra történő átállás következtében az állami szerepvállalás e téren is – kivéve a nemzetgazdasági szempontból kiemelten fontos szervezeteket, mint például az MNB, a MOL vagy a minisztériumok – megváltozott. Az alapkoncepció szerint – amely már az 1980-as évek végére a rendőri felső vezetésben megfogalmazódott és az új rendőrségi törvényben, a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvényben teljessé vált ki – a vagyonának és titkainak védelmét

elsősorban a gazdasági társaságok tulajdonosainak és vezetésének, menedzsmentjének kell megoldania. A jogalkotó e probléma kezelésében természetesen nem hagyta magára a cégek vezetőit, mert sorra megalkotta azokat a jogszabályokat, amelyek mentén megoldható a gazdasági, üzleti titkok védelme. Már 1994. május 15-én az 1994. évi IX. törvény 20. §-a beiktatta a Büntető Törvénykönyvünkbe az „**Üzleti titok megsértése**” című szakaszt. A Btk. 300. § (1) bekezdése kimondta: *Aki üzleti titkot haszonszerzés végett, vagy másnak vagyoni hátrányt okozva jogosulatlanul megszerez, felhasznál vagy nyilvánosságra hoz, büntetést követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A szakasz második bekezdése így folytatta: Az (1) bekezdés alkalmazásában üzleti titok a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó minden olyan tény, információ megoldás vagy adat, amelynek nyilvánosságra hozatala, illetéktelenek által történő megszerzése vagy felhasználása a jo- ➤*

Az üzleti titok védelme...

⇒ *gosult jogszerű pénzügyi, gazdasági vagy piaci érdekeit sértené vagy veszélyeztetné, és amelynek titokban tartása érdekében a jogosult a szükséges intézkedéseket megtette.*

■ A piacgazdasági viszonyok kialakulását követő gyors fejlődését mutatja, hogy az üzleti titok fenti definíciója 2003. június 9-étől a Btk.-ból átkerült a Polgári Törvénykönyv 81. § (2) bekezdésébe, és ettől az időponttól valamennyi jogszabály az üzleti titok vonatkozásában erre a törvényhelyre hivatkozik. Lássuk még egyszer az üzleti titok – most már – Ptk.-beli megfogalmazását kissé kibővítvé. **Üzleti titok a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó minden olyan tény, információ, megoldás vagy adat, így különösen:** ► a technológiai eljárásokra, ► a műszaki megoldásokra, ► a gyártási folyamatokra, ► a munkaszervezési és logisztikai módszerekre, ► a know-how-ra vonatkozó adatok, **amelynek nyilvánosságra hozatala, illetéktelenek által történő megszerzése vagy felhasználása a jogosult – ide nem értve a magyar államot – jogszerű pénzügyi, gazdasági vagy piaci érdekeit sértené vagy veszélyeztetné, és amelynek titokban tartása érdekében a jogosult a szükséges intézkedéseket megtette.**¹

■ Ez alól az ún. közérdekből nyilvános adatok kivételt képeznek, ezeket az adatokat a Ptk. 81. § (3) bekezdése nevesíti is:

► az állami és a helyi önkormányzati költségvetés, illetve ► az európai közösségi támogatás felhasználásával, költségvetést érintő juttatással, kedvezménnyel, ► az állami és önkormányzati vagyon kezelésével, birtoklásával, használatával, hasznosításával, az azzal való rendelkezéssel, annak megterhelésével, ► az ilyen vagyont érintő bármilyen jog megszerzésével kapcsolatos adat, valamint ► az az adat, amelynek megismerését vagy nyilvánosságra hozatalát külön törvény közérdekből elrendeli.

■ A Ptk. fenti szakasza rögtön hozzáteszi: **A nyilvánosságra hozatal azonban nem eredményezheti az olyan adatokhoz – így különösen a technológiai eljárásokra, a műszaki megoldásokra, a gyártási folyamatokra, a munkaszervezési és logisztikai módszerekre, továbbá a know-how-ra vonatkozó adatokhoz – való hozzáférést, amelyek megismerése az üzleti tevékenység végzése szempontjából aránytalan sérelmet okozna, feltéve, hogy ez nem akadályozza meg a**

közérdekből nyilvános adat megismerésének lehetőségét.

A Polgári Törvénykönyv citált szakaszainak miniszteri indoklásában az áll, hogy általában titoknak minősülnek azok a tények, adatok, következtetések stb., amelyek elleplezéséhez valamilyen érdek fűződik. Ez az érdek bizonyos körben társadalmilag elismert védelem alatt áll, érvényesülését jogszabály biztosítja. A számtalan titokfajta (állami, szolgálati, hivatásbeli stb.) közül – az Alkotmány 59. § (1) bekezdésével összhangban – a Ptk. a személyhez fűződő jogok között a levéltitok, a magántitok és az üzleti titok megőrzését részesíti védelemben. Egyébként a magántitok tág értelemben vett általános fogalmi körébe tartozik az üzleti titok is.

■ Közbevetőleg megjegyezzük, hogy a korábbi szabályozástól eltérően a már elkészült, de még nem hatályos új Ptk. az üzleti titok speciális fajtájaként biztosítja a know-how – vagyis az azonosítható formában rögzített műszaki, gazdasági vagy szervezési ismeret, tapasztalat, illetve ezek összeállítása – védelmét, feltéve szintén, hogy a biztosítására tettek lépéseket, vagyoni értéket képvisel és nem tekinthető közismertnek. Az üzleti titok megsértése esetén (ideértve természetesen a know-how-t is) a sérelmet szenvedő – a korábbi szabályokhoz hasonlóan – ezután is követelhet kártérítést, de kérheti egyúttal a bíróságot arra is, hogy tiltsa el az üzleti titok megsértőjét az adatok további felhasználásától, semmisítse meg a titoksértés nyomán létrejött dolgot, vagy éppen adja át a jogtalanul megszerzett vagyoni előnyt. A know-how esetében ugyanakkor a törvény továbbra sem teszi lehetővé, hogy a jogosult azokkal szemben is fellépjen, akik az ismerethez tőle függetlenül, jóhiszeműen jutottak hozzá, vagy azt éppen saját maguk fejlesztették ki. A know-how jogi védelme így továbbra sem éri el a szellemi tulajdon szintjét.

Az üzleti titok megőrzését természetesen más jogszabályok is védelemben részesítik, ezek közül a legfontosabbakat az alábbiakban idézzük.

■ A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény 27. § (1) bekezdése kimondja: **A vezető tisztségviselők kötelesek a gazdasági társaság üzleti titkait megőrizni.**

A Munka Törvénykönyvének 103. § (3) bekezdése pedig így szól: *A munkavállaló köteles a munkája során tudomására jutott üzleti titkot – a Ptk. 81. §-ban foglaltak figyelembevételével –, valamint a munkáltatóra, illetve a tevékenységére vonatkozó alapvető fontossá-*

gú információkat megőrizni. Ezen túlmenően sem közölhet illetéktelen személlyel olyan adatot, amely munkaköre betöltésével összefüggésben jutott a tudomására, és amelynek közlése a munkáltatóra vagy más személyre hátrányos következménnyel járna. A titoktartás nem terjed ki a közérdekből nyilvánosságára és a közérdekből nyilvános adatra vonatkozó, külön törvényben meghatározott adatszolgáltatási és tájékoztatási kötelezettségre.

Az üzleti titokkal kapcsolatban a törvénytörvény miniszteri indoklása szerint a munkavállaló kötelezettségszegése a legsúlyosabb esetben (például bizalmas információk rendszeres kiszolgáltatása a konkurens cégnek) akár a rendkívüli felmondás alapjául is szolgálhat.

Az idézett jogszabályok megfelelő jogi védelemben részesítik a gazdasági társaságok gazdasági tevékenységéhez (korábban üzemi tevékenységéhez is) kapcsolódó üzleti titkait (korábban üzemi titkait is), az azokat esetlegesen megsértő vállalati vezetőkkel és alkalmazottakkal szemben, ezzel egyben védik a gazdálkodás biztonságát, ugyanúgy, mint a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény 4. § (1), (2) és (3) bekezdése, amely kimondja: *(1) Tilos üzleti titkot tisztességtelen módon megszerezni vagy felhasználni, valamint jogosulatlanul mással közölni vagy nyilvánosságra hozni. (2) Üzleti titok tisztességtelen módon való megszerzésének minősül az is, ha az üzleti titkot a jogosult hozzájárulása nélkül, a vele – a titok megszerzése idején vagy azt megelőzően – bizalmi viszonyban vagy üzleti kapcsolatban álló személy közreműködésével szerezték meg. (3) E törvény alkalmazásában: a) üzleti titok fogalma alatt a Ptk. 81. § (2) bekezdésében meghatározott fogalmat kell érteni; b) bizalmi viszony különösen a munkaviszony, a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony és tagsági viszony; c) üzleti kapcsolat az üzletkötést megelőző tájékoztatás, tárgyalás, ajánlattétel akkor is, ha azt nem követi szerződéskötés.*

A fenti törvényszöveg világos és egyértelmű, a miniszteri indoklásból csupán azt emeljük ki, hogy az üzleti titoksértés akkor is megvalósul, ha a megszerzett vagy felhasznált, illetőleg nyilvánosságra hozott megoldás, adat, tény, információ nem áll iparjogvédelmi oltalom alatt, akár azért mert arra nem alkalmas, akár azért, mert eddig iparjogvédelmi igényt a jogosult nem nyújtott be.

Mint említettük az üzleti titok fogalom-meghatározása 2003. június 9-étől a Büntető Törvénykönyvből átkerült a Polgári Törvénykönyvbe, a Btk. 300. §-a, az „Üzleti titok megsértése” című szakasz helyébe 2005. szeptember 1-jétől pedig a „Gazdasági titok megsértése” került, miután az eredeti törvényszöveg jelentősen kiegészült az addig külön szakaszban vagy egyáltalán nem szankcionált más titoksértésekkel (a bank-, értékpapír-, biztosítási vagy pénztártitok stb. megsértése). A „Gazdasági titok megsértése” törvényszöveg (1) bekezdése jelenleg tehát így szól: Az a bank-, értékpapír-, pénztár-, biztosítási vagy foglalkoztatói nyugdíjtitok megtartására köteles személy, aki bank-, értékpapír-, pénztár-, biztosítási vagy foglalkoztatói nyugdíjtitoknak minősülő adatot jogtalan előnyszerzés végett, vagy másnak vagyoni hátrányt okozva illetéktelen személy részére hozzáférhetővé tesz, úgyszintén aki jogtalan előnyszerzés végett, vagy másnak vagyoni hátrányt okozva üzleti titkot jogosulatlanul megszerez, felhasznál, mással közöl vagy nyilvánosságra hoz, bűntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Azonban (2) Nem büntethető gazdasági titok megsértése miatt, aki a) a közérdekű adatok nyilvánosságára és a közérdekből nyilvános adatra vonatkozó, külön törvényben meghatározott kötelezettségének tesz eleget, vagy b) a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben előírt bejelentési kötelezettségének tesz eleget, vagy ilyen kezdeményez, akkor sem, ha az általa jóhiszeműen tett bejelentés megalapozatlan volt, c) bennfentes kereskedelemmel, piacbefolyásolással vagy a terrorizmus elleni küzdelemmel kapcsolatos, törvényben előírt bejelentési kötelezettségének tesz eleget, vagy ilyen kezdeményez, akkor sem, ha az általa jóhiszeműen tett bejelentés megalapozatlan volt.²

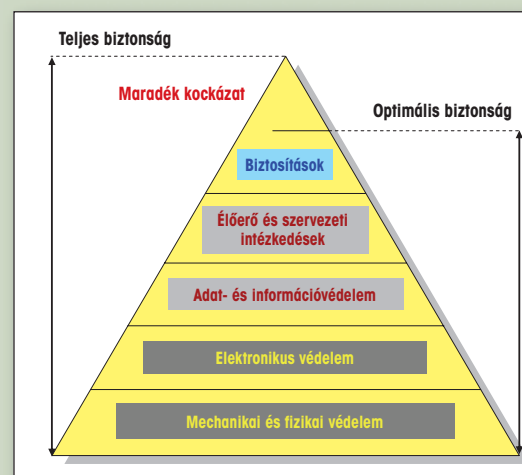
■ Az üzleti titkok védelmével összefüggésben az Európa Tanács informatikai bűnözésről szóló, 2001. január 8-án a franciaországi Strasbourgban aláírt egyezményét követően 2002. április 1-jétől két új törvényi tényállás is bekerült a magyar Büntető Törvénykönyvbe: a 300/C. § a „Számítástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekmény” és a 300/E. § a „Számítástechnikai rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés kijátszása” címmel. Ezek részletes ismertetésétől eltekintünk, azonban az adat- és információvédelem optimális megközelítésére azt ajánljuk, hogy a

szervezet, beleértve ebbe a gazdasági társaságokat is – a helyi sajátosságoknak megfelelően – adaptálja: ► vagy a ma már nem hatályos, államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény VI. Fejezetének, valamint a minősített adat kezelésének rendjéről szóló 79/1995. (VI. 30.) kormányrendelet egyes régi rendelkezéseit³, ► vagy a minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény, illetve a Nemzeti Biztonsági Felügyelet, valamint a minősített adat kezelésének rendjéről kiadott 90/2010. (III. 26.) kormányrendelet alkalmazható rendelkezéseit⁴. Továbbá, ezeket a szabályozásokat nemcsak a papíralapú adathordozók vonatkozásában érdemes megszívlelni. E rendelkezések elemei közül különösen érdemes megfelelően adaptálni az üzleti titokbirtokos szerv vezetőjének – vagy az új szabályozás szerint a minősített adatot kezelő szerv vezetőjének átruházott hatáskörében eljáró biztonsági vezető – legfontosabb feladatait, aki: ► gondoskodik a minősített adatok védelmi rendszerének adminisztratív, személyi biztonsági, technikai, fizikai, kommunikációs, ellenőrzési és felügyeleti elemeken nyugvó kiépítéséről és működtetéséről; ► felelős azért, hogy kinek a feladata ellátásához ez szükséges, tekintettel engedéllyel rendelkezzen, és a titok védelmére vonatkozó szabályokat, belső szabályozást megismerje; ► a minősített adatkezelés ellátására titkos ügyiratkezelőt jelöl ki; ► biztosítja, hogy a minősített adat útja hitelesen követhető, titoksértés esetén pedig a felelősség megállapítható legyen; ► gondoskodik továbbá a minősített adatot kezelő szervhez érkezett vagy ott készített minősített adatok meghatározott időnként történő iratforgalmi statisztikájának minősítési szintenkénti bontásban történő elkészítéséről.

■ A minősített adat kezelését (titkos ügykezelés) ugyanis a nem minősített adatkezelés rendszerére építve, de attól szervezetenként és fizikailag elkülönítve kell végezni. A titkos ügykezelő ezzel kapcsolatos legfontosabb feladatai például: ► a titokbirtokos szervnél készült vagy más titokbirtokostól érkezett minősített adathordozó átvétele, nyilvántartása, őrzése, kiadása és visszavétele, továbbá ► időnkénti tételes, jegyzőkönyv felvétele mellett történő ellenőrzése; ► a titoktartási nyilatkozatok őrzése; ► a minősített adathordozókon annak jellegének megfelelően fel kell tüntetnie: a minősítést (például „Üzleti titok!”, „Szigorúan bizalmas!” stb.) és annak érvényességi idejét, a készítő szerv megnevezését, a példány sorszámát, a nyilvántartá-

si vagy iktatási számot, az egyes példányok címetjét, az irat tárgyát, a lapok számát, az irat készítőjét, és aki az iratot gépelte, továbbá az adathordozó csomagolásán a különleges kezelési utasítást (például „Saját kezű felbontásra!” stb.).

■ Végül a vagyon-, az adat- illetve üzleti titokvédelem komplex rendszerével kapcsolatban az optimális és az ideális, azaz teljes szervezeti biztonság közötti eltérő koncepciójára lássuk az alábbi szemléltető ábrát:

Amint az ábrából világosan kitűnik, még a legtökéletesebb vagyon- és adatvédelem, illetve a legátfogóbb biztosítási konstrukció mellett is bekövetkezhetnek olyan káresemények, melyeket gazdaságosan már biztosításokkal sem lehet lefedni, számolnunk kell mindig az ún. maradék kockázattal is. Ez pedig az emberi erőforrás kockázata, amely miatt optimális biztonságra lehet ugyan törekedni, a teljes biztonság sohasem valósítható meg, mert: „Egy szervezet biztonságában a legnagyobb kockázatot mindig az emberi erőforrás jelenti, mert a szürkeállományában hordozza az információt, és versenyhelyzetben van! A tapasztalatok szerint Magyarországon a vállalatvezetők jelentős része fel sem ismeri ezt a veszélyforrást.”⁵

Sasvári Rudolf

az Ulysses Team Kft. ügyvezetője

A jogszabályok hatályosságát ellenőrizte:

Dr. Klément Katalin

PhD. hallgató, ELTE ÁJK Büntetőjogi Tanszék

¹ A 2009. évi XXXI. törvény 1. § (1) bekezdésének megfelelően módosított szöveg, amely 2009. május 22-étől van hatályban.

² 2008. január elsejétől hatályos törvényszöveg.

³ Hatályon kívül helyezve: 2010. április elsején.

⁴ Hatályos: 2010. április elsejétől.

⁵ Az idézett szöveg az Anima Polygraph Pszichológiai Tanácsadó Kft.-től származik.